

ŽENSKI SVET

1938 · LETO · XVI

FEBRUAR ERNA MUSER: ZIMSKA PESEM · MILENA MOHORIČEVA: PISMA V PRETEKLOST · L. ADAMIČ ZIBELKA ŽIVLJENJA · KRISTINA: S CESTE... · RASTA PLESKOVIČ: KAJ MI JE PRIPOVEDOVALA AJIŠA ŠOŠIČ · M. O. Š.: NE ODNEHAJMO V BORBI PROTI CELIBATU · NAD POLOVICA JUGOSLOVANOV JE BREZPRAVNIH · ANKA NIKOLIČ: POZDRAV OB NJENI SEDEMDESETLETNICI · A. V.: ZA VZGLLED IN PODBUDO MLADINI · TEREZINA JENKO · KRITIKE IN POROČILA · OBZORNIK · PRILOGE: NAŠ DOM, MODNA PRILOGA, KROJNA POLA

*Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:*

Chlorodont zobna pasta

Mestna hranilnica Ljubljanska

ima

lastnih rezerv okoli Din 25,000.000.—

Nove in oproščene vloge

Din 195,900.000.—

so vsak čas izplačljive brez vsake omejitve

**Za vse obveze hranilnice jamči
mestna občina Ljubljanska**

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezanine, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

Z naročilom pošljite **Din 5.—**; lahko tudi v znamkah

Zimska pesem

Erna Muser

Božični dan je, ivje po drevesih,
nebo je modro, žice so vse bele,
jaz sama sem in čakam nate, dragi.

Kako in kod vse dolge dneve hodiš?
V božični čas pri knjigah pač presedaš.
Morda vasuješ? Ne, doma si, bereš.

Jaz mislim nate in težko te čakam.
Odloži knjigo, mene se domisli.
Poslušni vase, čuj, jaz sem, ki kličem.

Ne beri dalje, dragi, daj, pohiti!
Obleci plašč, klobuk nađeni, z bogom
poreci materi! Si že na poti?

V nasadu je vse prazno, pusto, golo,
vso pot čez trg nikogar ne srečuješ.
Pri svojih so ljudje, le ti si kasen.

Zavij na desno, če si pot pozabil.
in spet na desno, na veliko cesto;
ne šteje korakov, misli name, 'dragi!'

O hiti, teci; že večer prihaja,
na drevju ivje rahlo je zardelo.
Nebo kot kri, kot bičana ljubezen.

Predolgo se muđiš, te zarja vabi?
Zdaj vendar že odpiraš hišna vrata.
Narahlo stopaš, ni koraka čuti.

Vsak hip boš tu, kaj si bova rekla?
Si tudi ti nerodno plah in zmeden?
Usoda čaka, neizbežna, dragi.

Poljub povedal bo, kar premolčala
sva v težkih dneh, brezupno upajočih,
v noči prečutih nemo žgočih solzah.

Nič več ne bova se ljubezni bala.
Zahaja sonce, zašlo bo življenje.
Gorje, če žejna bova zadnjo uro.

Kaj obotavljaš se pred vrati, dragi?
Tišina gluha, mir, ki žge do drobja.
Kje si ostal, si klic srca preslišal?

Večer osiplje belo ivje z drevja,
prestreza drobne igle s temno roko,
prinaša mraz in mrak, duši besede.
Le tiše: vem, da si umrl, dragi.

Pisma v preteklost

Milena Mohoričeva

Spoštovani prijatelj!

Kje so zdaj časi, ko je moja glava počivala na Vaši rami in sem občutila ob Vas neskončno harmonijo? Kje so časi, ko se mi je vsipalo cvetje v naročje in ko me je ogrevalo zavetje Vaše ljubezni? Kako čudno mi je zdaj, ko Vam pišem.

Nikar ne mislite, da ne mislim na Vas, da mi niste blizu in da ne gojim do Vas tako globokega spoštovanja, kakor ga nisem in ga menda nikoli več ne bom gojila do nobenega človeka. Zdaj, ko je v meni vse razklano, zdaj šele vem, da ste bili cel mož in Vas je Vaše neumorno in požrtvovalno delo že davno samo po sebi, brez mojih nepotrebnih ugotovitev, postavilo v krog redkih ljudi.

Morda ne boste razumeli, zakaj pišem prav Vam. Neodkritosréno bi bilo, če bi dejala, da me je prignalo k Vam kar koli slabi vesti podobnega. Od nekdanj sem hodila svoja pota in sem zanje odgovarjala sebi in sama nosila posledice svojih odločitev. Vendar se mi zdi, če tako premišlujem, da se je med nama splelo mnogo več, kakor more biti razmerje od žene do moža, moj odnos do Vas je neizbrisen in nepozaben, zato, glejte, Vam pišem in upam, da boste razumeli mojo izpoved.

Spominjam se, da se mi je nekoč zdelo vse tako preprosto in premočrtno! Ko sem bila stara osemnajst let, se mi je zdelo, da vem za vse, kar giblje in uravnava moj svet. In takrat, ko so se moje roke razprostrle Vam nasproti in ste v moje dlani nasuli samih nočnih zvezd, takrat ni bilo zame nobenih vprašanj.

Da bi nikoli ne dojela, kaj vse je skrivaj tlelo v meni, da bi me nikoli ne obšla groza ob zavesti, kako mračen prepad je človeška duševnost!

Zdaj živim trojno življenje. Delam v operi, pogovarjam se z Vami in z nekako nezavedno, toda zato tem ostrejšo natančnostjo vedno zahajam v družbe, v katerih srečujem nekoga. Čisto natančno se zavedam vseh neskladnosti takega početja. Vem, da me ovira pri delu. Dalje vem, da to ni človek Vaše kulture in izobrazbe. Vem, da bi z njim najbrž ne mogla razrešiti niti enega vprašanja, ki me muči. In vendar. Ko pride prava ura, ni pomislekov, ni dvomov. Samo neka nezmotljiva, prav samozvana sila deluje nezmotljivo k enemu cilju. Dolej sem se še obvladovala. Toda čutim, kako je moj razumski odpor vedno manjši. Kako mi neskončno dobro dé, kadar mi seže njegova skoraj ženska roka v dlan, in kako sem nestrpna, kadar razvrščam njegove rože.

Danes mi je poslal jasminovo cvetje — skoraj mraz mi je bilo, ko se je razlil preko sobe njegov pravljčni vonj. Bilo mi je, kakor bi za vsakim cvetom sedel slavec in namesto mene tisočkrat zapel pesem polnega in kipečega življenja. —

Ne zmajujte preveč z glavo nad menoj!

Marija.

*

Spoštovani prijatelj!

Občutek imam, da se izgubljam v meglah strasti, ki me čedalje bolj zagrinjajo. Priznati moram, da se mi nič ne ljubi, v operi že štirinajst dni nisem bila — izgo-

vorila sem se, da sem bolna. Ali se spominjate čudovite slike, ki sva jo nekoč skupaj občudovala v galeriji, ko sva hodila po svetu, in na kateri je slikar upodobil od ljubezni bolno dekle? Zdaj sem zašla sama v tak neroden položaj.

Toda tako ne more iti dalje. Večno vendar ne morem ostati doma in se izmikati dejstvu, da je on v parterju, da pojem samo zanj, in tudi zavesti, da ne obvladujem niti več svoje vloge, svojega glasu niti ne svoje treme.

Kje so zdaj vsa moja stroga vodila o umetnosti — ko se pred polno hišo pogovarjam samo z njim? In kako čudno je, da ljudje tega ne opazijo. Obratno! Takega priznanja že dolgo nisem žela. Prav nerazumljivo mi je. Verujte mi, odkrito Vam lahko povem, da sploh nisem zavedno odpela svoje vloge, da je deloval daleč v moji podzavesti moj spomin po sili okoliščin, in prepričana sem, da bi ne mogla dognati, kje sem, niti ne, kam moram zdaj, in da bi si ne znala pomagati naprej, če bi me kaj zmotilo.

Doživljam prav peklenške muke. A kako naj nekomu, ki sem ga srečala doslej le v večjih družbah, ki sem sicer sprejemala njegove rože, a odklanjala njegove posetnice z večnim izgovorom, da me ni doma, prepovem zahajati v opero? In končno bi me seveda tudi pošteno jezilo, če bi ga ne bilo prav na onem mestu, kjer je vedno. — Doslej nisem imela poguma, da bi mu doma sedela iz oči v oči. Zato sem naravnala tako, da sem govorila z njim samo med mnogimi ljudmi. Njegova prisotnost me zmede, komaj da se še nadziram. Na vprašanja odgovarjam prav raztreseno in često se primeri, da sploh ne odgovorim na stavljeno vprašanje, ampak pripovedujem bogve kaj. Jaz nisem več sama s seboj, ne morem se več nadzirati, vse je kakor razvezano in nad vsem mojim življenjem leži gosta megla. Kako bi mogla dolgo zdržati v tem stanju.

Vem, da je precej neumno, a kaj mi koristi taka ugotovitev?

Pozvonilo je. Slišim korake proti moji sobi. Srce mi je zastalo in v ušesih mi šumi. Zdaj, zdaj se bodo odprla vrata.

Ah, samo moja družabnica je prinesla modro pismo. «Ob petih pridem. Prosim, počakajte me doma.» Kaj, le kaj naj storim? —

Marija.

*

Spoštovani prijatelj!

Nikar me ne sodite prehudo, ko se v teh stiskah zatekam k Vam. Ne morem drugače, verjemite, to je edina bilka, ki se je lahko oklepam.

Vame se plazi čudna omotica in kmalu bo zasenčila tudi mojo zavest. Okušam slast spolne samopozabe, zapiram oči in slišim samo valovanje svoje krvi. Kako je mogoče, da mi je tako prizadejalo?

Kak čuden vpliv izhaja iz tega človeka? Jaz nisem več jaz, če sem v njegovi bližini. Popolnoma me obvladuje, čutim, da bi me lahko poteptal z nogami, Tako majhna, tako ponižna in skrušena sem.

In vendar mi je samo v neskončno slast misel, da bi mi gospodoval, da bi me zaslužnil. Hotela bi mu služiti z vsem, kar sem. Zdi se mi, da imam več ko eno kraljestvo, ki bi ga rada položila k njegovim nogam. Zdaj poznam samo eno blaženost, obdati ga z vso srečo, kolikor je premore svet.

Mene v resnici ni več, to je morda le še moja senca. Samo tako se še prebujam k sebi, da pišem Vam.

Štiri je odbilo. Kmalu bo pet.—

Marija.

*

Helsinki.

Spoštovani prijatelj!

Gotovo ste že zmajevali z glavo, ko skoraj dva tedna niste dobili sporočila od mene. —

Takoj ko sem Vam napisala poslednje pismo, sem zagledala na svoji mizi vozni red. Kar tako v en dan sem ga odprla in ugotovila, da odhaja vlak v München pet minut čez pet. Kakor veste, je moj potni list vedno pripravljen, bil je tudi sedaj, segla sem ponj, se naglo opravila, vzela v ročnem kovčegu najpotrebnejše s seboj, poklicala taksi in dve minuti pred peto prišla na postajo.

Ne morem Vam opisati svojih občutkov, ker so bili prestrašni. Vse se je trgalo v meni in ob vsakem koraku, ki sem ga napravila proti vlaku, me je z vsemi silami klicalo nazaj. Bilo mi je, ko da me obletavajo nevidni demoni, ko da v dalji zvenijo pesmi in ko da dehti jasmín.

Ko sem sedla v vlak in so se jela premikati kolesa, je malo manjkalo, da nisem skočila skozi okno nazaj na postajo. Nato sem sedla v kot svojega praznega oddelka in ne vedela bi Vam povedati, kaj sem počela do Münchena.

Tam je bilo treba izstopiti in brez misli sem na kiosku pred postajo prebirala, kaj lahko vidim in slišim v Münchenu. Higijenska razstava. Razstava cestne gradnje od prvih početkov do najmodernejših cest. V rezidenčnem gledališču «Kar hočete» in še sto drugih stvari. Meni se ni ljubilo prav nič. Obrnila sem se nazaj proti poslopju in šla gledat, kdaj pelje prihodnji vlak domov.

Opazila sem, da je med vlakom, ki pelje v Berlin, in med vlakom, ki pelje domov, samo deset minut razlike. Časa je bilo do večera dovolj, šla sem v Pinakoteko, in nisem ne v stari ne v novi videla ničesar, na cestah nisem videla ljudi, sanjala sem pred se in mislila na dom.

Neskončno dolge so bile ure do vlaka. Ko sem vendar dočkala čas odhoda, mi je bilo neizrečeno lahko in veselo. Popolnoma sem se odločila, da odrinem domov, kaj se z menoj zgodi kar koli. Nemogoče je prenašati tako praznoto.

Ko sem stala pri blagajni, me je obšla nenadna muhavost, kupila sem vozni listek za Berlin, sedla v drugi vlak in trdno zaspala. Proti jutru sem se zbudila tik pred Berlinom in takrat sem se šele zavedla, kaj sem storila. Berlin je bil še bolj pust kakor München in čakala sem samo, kdaj odpelje ladja iz pristanišča Swinemünde v Helsinke. In zdaj sem tu. Upam, da dovolj daleč. Ker ladja ne vozi vsak dan, kadar bi si človek izmislil, tudi ni tako lahko oditi. Kraj je zelo lep in tudi zelo zanimiv. Le jezika ne razumem niti ene besede in se najnujnejše domenim v angleščini, nemščini, švedščini ali ruščini. — Sicer pa je dežela nekoliko sorodna naši. Najbrž zaradi dejstva, da živijo Finci prav tako med dvema močnima vplivoma kakor mi, in sicer med Švedi in Rusi. In spričo teh valov, ki neprestano pljuskujejo na njihov breg, se z vsemi močmi bojujejo zase.

Ko Vam bom pisala prihodnjič, bom morda že bolj dostopna za vse, kar me obdaja. Za danes samo toliko, da imajo tu čudovito urejen muzej in zelo lep parlament. Finska ustava je demokratična, zakaj Finci so svobodoljubno ljudstvo. Pokazali so s svojo lepo stavbo iz finskega granita, kaj jim pomeni svoboda.

In zdaj se zopet spominjam svojega bega in vsega, kar je za menoj in se ne pevrne nikoli več. — Res je, zdaj sem daleč, oni vplivi so izgubili svojo moč nad menoj, pobegnila sem jim vendarle ob dvanajsti uri. Novo podnebje, popolnoma nova okolica stavi name toliko zahtev, da sem se nujno zopet znašla v sebi. Zdaj sem si res ohranila svojo svobodo, ki je tako brezpogojno potrebna mojemu delu in življenju.

Vendar bi ne govorila po pravici, če bi rekla, da mi ni bridko. Kadar sem v svojem življenju spoznavala one tegobe, ki nastajajo v človeku nujno vedno takrat, ko se v njem borita delo in ljubezen, ko se svojemu poklicu na ljubo po nekem temnem ukazu odpoveduje osebni sreči, sem vedno segla po Prešernu. Zdaj si ponavljam njegovo pesem «An eine junge Dichterin» in kakor demoničen pripev mi zvení verz: «Mag auch darob Dein Lebensglück zerstieben.»

Ne bom Vam več pisala vse dotlej, da Vam bom lahko natančno opisala deželo, ki je moje zatočišče.

Bodite od srca zahvaljeni, za vse tovariške in prijateljske misli, ki so me ves čas spremljale. Neskromno bi bilo, če bi še zdaj prosila za Vašo pozornost. Jaz seveda Vam bom s svojimi pismi še vedno kradla čas. Ker pa sem vedno ljubila nekoliko predrznosti, bom tako predrzna še v naprej.

Morje je čudovito lepo in dohod v zaliv naravnost presenetljiv.

Vaša Marija.

Zibelka življenja

Louis Adamič

(Odlomki iz romana)

»Zibelka življenja« je ena zadnjih knjig ameriško-slovenskega pisatelja L. Adamiča. Junak povesti, nezakonski sin visokih avstrijskih plemičev, zraste kot rejnec (fačuk) v hrvaškem Zagorju. Njegova rediteljca Dora jemlje rejnce od zagrebških babic. Če ji zanje ne plačujejo, jih ubija, ker nima kam z njimi. A mlademu Rudeku postane to, kar po svoje naravi je, — mati, v njegovih čustvih in pojmih edina njegova mati tudi potem, ko spozna svojo pravo mater — plemkinjo. — Prinašamo nekaj značilnih odlomkov iz romana.

Juro Dug je bil tedaj star trideset let, visok, suh, neprivačen človek. Bil je temnega obraza; oči, ležeče globoko v jamicah, so gledale nestalno, neodkrito; čelo je bilo nizko in ozko, obrvi goste in šršeče; polomljene, črnikaste zobe so zakrivale goste, viseče brke. Žilave, raskave dlani so nihale na koncu dolgih lakti, polnih ogromne, nerodne sile. Pri hoji se je enakomerno pozibaval tako, kakor hodijo gorali. Bil je odličen delavec — ves dan je garal na svojem revnem polju z malo več kot s čikom tobaka, ki je vedno tičal v njegovem desnem licu. Ponoči je šel včasih tudi med tolovaje; bil je član tolpe kmetov v svojem kraju, ki jih je beda gnala v obup in v manjše zločine in so tako dobivali denar za nujne potrebe.

Nikoli ga nisem videl, da bi se smejal ali pokazal kako prijaznost ali nežnost komur koli ali čemur koli. Izhajal je iz bede, zlorabe, zatiranja in podobnega zla. Hodil je kot »pomota« na dveh nogah po majhnem koščku zemlje, ki se imenuje Zagorje. Skoraj vse dobro v njem je bilo potlačeno ali uničeno, da je bil poln zlobe in krutosti. Pozneje sem spoznal, da v bistvu vendar ni bil zloben in da je bil dokaj sličen množici drugih »pomot«, ki živijo in se gibljejo po drugih delih sveta.

Dora je bila drugačna — v srcu dobra, plemenita duša. Seveda njena dobrota ni tekla kot jasen, čist tok skozi njeno življenje. To je redko v kakem življenju. V njenem življenju je bil tok na mnogih mestih kalen. Kako bi tudi moglo biti drugače? Kot Zagorka, hčerka Zagorja in veje Pregovičkega rodu, katerega revne hiše in bajte so visele na obronkih nasproti Dugovim, je bila dedinja dobrega in zla Zagorja z njegovo globoko zakoreninjeno tradicijo fevdalizma, srednjeveške vernosti in praznoverja, revščine in zatiranja, neuspešnih kmečkih puntov in uporov in neskončne, malenkostne borbe za vsakdanji kruh. Toda zlo je bilo v njej, kakor v Juru, le površno. — Naravna lepota kraja in tvorne pesniške lastnosti, vrojene slovenskim kmetičam, so to zlo — drugače kakor pri Juru — omiljevale.

Ko sem bil star leto dni, je bila ona sredi dvajsetih let, za pet ali šest let mlajša od Jura, ki ga je poročila z osemnajstimi leti. Velika, krepka, nerodna ženska, je imela že šest otrok, preden sem prišel jaz k nji, pozneje jih je rodila še več. Preden so ji izročili mene, je šlo že šest ali osem (sama ni točno vedela, koliko) »fačukov« skozi njene roke v večnost. Umorila jih je: a prav za prav v resnici ne ona sama.

Na svoj čudni, brezsilni, ženski način jih je vse ljubila. Bili so otročički, hoté ali nehoté zavrženi od svojih neporočenih mater, in Dora je bila pripravljena, da

jim je mati in da jih hrani, kolikor bi ji dopuščale njene prsi in njena shramba, in da jih ziblje v svoji polomljeni stari zibelki . . . Toda kadar starši ali sorodniki nesrečnih otročičev niso hoteli ali niso mogli plačevati običajne majhne vsote za njihovo vzdrževanje, ji je kruti, neizprosni Juro, pridobitnik v najhujšem smislu besede, zapovedal, naj se jih iznebi. In iznebila se jih je. Bila je sužnja Jurove gospodarske volje, njegovo orodje. On pa je izhajal iz človeške teme, iz svojega kraja in časa in je slepo deloval v tej temi.

Nobeden izmed njih ni bil kriv.

Bilo je le malo, nemara nič ljubezenske nežnosti med Jurom in Doro; kljub temu so ju vezale močne vezi. Bila sta poročena, «dokler ju smrt ne loči». Toda močnejša je bila vez njunega dnevnega skupnega truda, da si ohranita življenje; močnejši so bili njuni življenjski običaji in njun slepi, nepremišljeni, prvobitni nagon razmnoževanja.

Kdor bi hotel popolnoma doumeti njuno življenje, bi ju moral videti pri oranju. Plug, zelo priprosta priprava, je bil last vseh treh bratov Dugov, ki so ga včasih posojali še drugim revnim kmetom v sosesčini. Kadar sta orala navzdol, je vpregel Juro na eno stran svojo kravo na drugo pa Doro. Navzgor je navadno on zamenjal Doro. Njuno polje, pridobljeno po dolgem trudu, je merilo le tri in pol akre.

O Dori ne bi mogli reči, da je lepa ali čedna, pa tudi nasprotnega se ne bi dalo trditi. V redkih trenutkih, ko se je je dotaknil žarek sreče, je nagel, svetel žar lepote razsvetlil njene tope, težke poteze. Bila je kos oduhovljene zemlje, ki sta ga včasih pobožali svetloba in toplota narave, življenja.

Ljudje kakor Dora in Juro živijo v neskončnih variacijah po vsem svetu. Bila sta sužnja zemlje, na zemlji in za zemljo . . . in v zemlji sami, v vsaki grudi zemlje sta dobro in zlo, sta smrt in nizkotnost pomešani z življenjem in ustvarjalno silo; kajti človek se, zajet v temi in suženj zemlje, še ni mogel izviti iz te teme in suženjstva ter spremeniti zlo, smrt in nizkotnost v dobro, življenje in tvornost. Toda v bistvu sta bila dobra. Vsaj Dora je bila v svojem srcu gotovo dobra, tvorna: bila je ženska. Juro je bil delavec. Toda okolnosti njunega življenja so se zarotile proti dobremu v njih in netile zlo.

Bil sem njun prvi fačuk, ki ni umrl v zgodnjem detinstvu. Nekdo, nista vedela kdo in jima je bilo tudi vseeno, je plačeval zame; in Dora, prava, resnična Dora, me je ljubila strastno, divje, kakor ni ljubila nobenega fačuka pred menoj. En vzrok zato je bil pač ta, da sem živel dalje kakor kateri koli drugi in sem zato imel več časa, da se ji ukradem v srce.

Juro, ki me je komaj kdaj pogledal, sem bil le fačuk, sredstvo za pridobivanje.

II.

Po nekega «fačuka» je prišla mati, lepa, parfimirana dama, jokala nad njim in dala Dori mnogo denarja. In od tedaj sanja mali Rudek, da bo tudi po njega kdaj prišla lepa, lepodišeča gospa, njegova mati. Nekaj časa misli le nanjo. Sprašuje Doro po njej.

Nekega dne, ko je prišla, na povratku iz Zagreba po poti navzgor, sem vprašal Doro: «Ali si jo kje videla?»

«Koga?» se je smehljala Dora.

«Gospo.»

«Kakšno gospo?»

«Tisto,» sem rekel, «ki je tako lepo dišala in jokala nad otročičkom — zadnjim fačukom pred Vladkom — in ga vzela s seboj.»

Dorin izraz je postal mračen in resen; dolgo me je gledala, potem se je hitro nasmejala in rekla: «Čuden fant si, Rudek. Gospa je odšla bog vedi kam in ne bo je več nazaj.»

«Toda Vladek —» sem začel.

«Kar nič ne skrbi za Vladka!» me je prekinila kričé. Njen glas je postal ne-
nadno oster.

«Toda rekla si, da bo prišla ponj,» sem dejal.

«Nikoli nisem rekla nič takega.»

«Pa si.»

«Nisem,» je vztrajala Dora.

«Ali ni njegova mati?» sem vprašal.

«Kdo — kdo je čigava mati?» je skoraj zakričala. Čutila je, da prihajava na
nevarna tla. «O čem pa govoriš?»

Rekel sem: «Ali ni ona gospa, ki je prišla po zadnjega otročička in tako lepo
dišala — ali ni Vladkova mati — in moja?»

Zastrmela je vame začudeno z odprtimi usti. Potem se je znašla in rekla: «Ne,
ne; ni Vladkova mati. Niti tvoja. Ona je mati le tega enega otročička.» Govorila
je spet mirno in motrila moj obraz.

«Toda kdo potem je moja mati?» sem vprašal.

«Ne vem, Rudek,» je rekla. Potem, hitro: «Jaz sem, Rudek, jaz sem tvoja
mati — tvoja mama Dora.» Počenišla je k meni, vzela moj obraz, vso mojo glavo v
svoje velike raskave roke in njene oči, polne solz, vse njeno bistvo kakor da me
je objemalo in zibalo.

Vztrajen vpraševalec, kakršen sem bil, sem se uprl njeni nežnosti in vprašal:
«Kdo pa je potem Vladkova mati? Ali si ti tudi njegova mati?»

Držala je moj obraz in strmela vame.

«Ali si?» sem ponovil.

«Ne, — da, da, sem,» je rekla. Njene roke so padle na moje rame. Bile so
zelo težke.

«Pa on je fačuk, kaj ne?» sem rekel.

«Da —»

«Kakor jaz —»

«Ne govori tako, Rudek!» me je rotila, in me zgrabila za rame. «Nehaj se
mučiti z vsem tem. Ne morem ti pomagati. Nisem bila rojena pametna kakor ti.
Ničesar ne vem. Bodi dober in ne sprašuj me več...»

III.

Nekaj časa je bil Juro zaradi tolovajstva zaprt. V tem času je
vzela Dora v hišo fačuka Vladka in ga hranila, čeprav ji zanj niso
plačevali. Dokler se ne približa čas, ko se ima mož vrniti in ji ta ne
ukaže, da se ga «znebi». Rudek ve, kaj se dogaja, ko otrok
«zboli»...

Čez nekaj časa sem se vrnil v izbo.

Klečoča pri zibelki me Dora ni slišala ali ni hotela slišati.

Vladek je krčevito jokal.

Govorila mu je: «Bolje, da greš... Bolje, da umreš... ti ubogi mali...
nesrečni sad greha, brez lastne krivde, sam brez greha... zdaj tako poln bolečin...
dobro je, da greš. Če bi živel, kaj bi mogel storiti na svetu? Hranila sem te, kakor
dolgo sem te mogla. Juro se vrača domov... in tako revni smo. Če bi te obdržali,
kaj bi bilo s teboj, drago dete, duša zlata? Tvoje trpljenje bi le raslo... raslo, do-
kler bi te ne strlo. Odpusti mi, mali; odpusti mojemu Juru, ki ga nisi nikoli videl,
ki ni tebe nikoli videl; odpusti mi, da ti pomagam dalje. Odpusti nam vsem. Ne
jokaj več! Tvoj jok je nož v moje srce... Če umreš zdaj, ne boš postal grešnik in
šel po smrti v pekel. Zdaj, dete drago, bodo prišli angelčki iz višav in vzeli tvojo
majhno zlato dušo, čisto in belo, v svoje nežne, snežnobeke roke in te ponesli v ne-
besa, preko neba, preko zlatega sonca... in tam, v nebesih, boš tudi ti postal maj-

hen angelček. Dali ti bodo perutničke, majčkene perutničke kakor tičja krila ti bodo dali — kakor perutničke majhne račke, pokrite s snežnobelim puhom . . . in, angelček moj zlati, letel boš okrog glave Gospoda Boga in v naročje device Marije, matere Jezusa, našega Odrješnika, hvaljeno bodi njegovo sveto ime . . .»

V nenadni slabosti in onemoglosti sem se zgrudil na tla.

Dora me je pobrala in me držala v svojem naročju. Njen obraz je bil moker od solz. «Moj ubogi fantek, Rudek zlati! Ubogi mi vsil!» je rekla, sedla z menoj na škrinjo in stisnila mojo glavo k svojim prsom.

Otročiček je še vedno jokal.

Tudi jaz sem začel jokati; nenadoma nisem bil nič več hud na Doro. Ne da bi z razumom kaj doumel, sem razumel vse z vsem svojim bitjem. Nekako vedel sem — čutil sem, da Vladek mora umreti in da Dora tega ni kriva. Vedel sem, da bi ga ona rajši pustila živeti. Toda bil je «bolan» in je moral umreti. Sprejel sem to dejstvo kot nekaj, kar je, kar mora biti. Nemara je to, da sem ležal v Dorinem naročju, vplivalo name, da sem sprejel položaj; ali pa le to, da sem dihal zrak tiste sobe, dihal že sedem let — zrak Zagorja.

IV.

Stari oče po materi najde Ruda in mu preskrbi dobro vzgojo in bogastvo. Ko Rudo odraste, potuje in spoznava ljudi, plemstvo avstrijske monarhije. Sreča tudi svojo pravo mater, ki se pa le boji, da bi ji nezakonski sin ne delal neprilike. In v njegovem čustvu ostane njegova prava mati vedno le zagorska kmetica — Dora. Ko ga v 20. letu težka nezgoda — ob požaru ga pohodijo konji — priklene za leta na posteljo, si želi le njene bližine. Počasi v razgovoru z njo doume pomen lastne mladosti in Dorino vlogo v njej, Dorino življenje, fačuke, vse.

Mnogo sem govoril z Doro, ki sem jo zdaj po navadi klical Doramama, kar ji je silno ugajalo — in pokrival strani dnevnika s stvarmi, ki mi jih je ona pripovedovala ali mi nanje oživljala spomin.

Vprašal sem jo, kaj čuti do fačukov, ki so umrli v njeni hiši. «Oh, uboge male stvarice!» je rekla. Ni imela občutka krivde proti njim. Umrli so; to je bilo tudi vse . . .

Nekega dne sem jo vprašal: «Poslušaj, Doramama, ali imaš še ono staro zibelko s polomljenim zibalom?»

«Oh, da,» se je nasmehnila. «Uboga stvar, kar na kose razpada.»

«To si lahko mislim,» sem rekel. «Saj je bila že v mojem času vsa polomljena.»

«Da,» je pristala Dora, «vsa črvojedna . . . in sedaj so še njene stranice razpočene.»

Rekel sem: «Na zglavju ima krog, kaj ne, Doramama?»

«Da, Rudek. Spominjam se, da si me nekoč vprašal, kaj je to. Čisto majhen fantiček si bil, pa si že hotel vedeti in razumeti vse.»

«In ti si rekla, da je krog, ker gre okrog in okrog, kakor sonce, kakor kolo . . . Prosim te, dobro pazi na staro zibelko. Mogoče jo bom nekega dne potreboval.»

«Pa kaj boš vendar z njo?»

«Le spravi jo zame, prosim, Doramama.»

«Prav, Rudek,» je rekla. «Vedno si bil čuden fant. Ta uboga zibelka . . .»

V trenutku sam nisem vedel, čemu jo prav za prav potrebujem. Premišljeval sem o njej, vedno znova, že dolgo časa, kakor sem premišljeval o stari peči, mačjih repih, o pletenki z zlomljenim ročajem, o «hlapcu», o Jurovih škornjih, polnih blata in gnoja, o svetilki z zakajenim cilindrom, višeci s srednje gredi in o drugih revnih, ubogih stvareh v svojem starem domu v Kuplenovu. Sedaj pa mi je krožilo

v glavi: zibelka . . . moja zibelka . . . Dorina zibelka. Dora, ki jo ziblje, ziblje . . . Dora, ki je zibelka . . . moja zibelka . . . zibelka vseh . . . krog na zibelki . . . Zibelka Življenja! . . .

Dora in zibelka . . . ta uboga zibelka v Kuplenovem, razpokana, razjedena od črvov, polomljena . . . nikoli ni bila dobra zibelka, nikoli prav uravnovešena . . . eno njenih zibal je bilo polomljeno, preden jo je Dora pričela uporabljati za svoje otroke in fačuke. Njo samo so tudi zibali v njej. Ni vedela za gotovo, ali jo je naredil njen praded ali ded . . . neenakomerno, suvajoče je tekla že nekaj generacij. Krog na njej —

Nenadoma je ta uboga Dorina zibelka, v kateri je zibala svoje otroke od Jurecka do Zorke in mene in nad tucat drugih fačukov, ki jih je večinoma umorila . . . nenadoma je ta zibelka dobila zame ogromen in strašen pomen: postala je simbol vsega, kar je dobrega in zlega v človeškem življenju. Tekla je neenakomerno, suvajoče. Ni bila uravnovešena. Otroci so bili umorjeni v njej. Razjedena je bila od črvov. Toda v njej so tudi ležali otroci, ki so še zdaj živi. Bila je vse, kar je morala in kar bi ne smela biti.

Nekaj dni potem, ko je ta simbolčni pomen zibelke zgrabil mojo domišljijo, me je razjedala divja strast do življenja in do — pisanja. Komaj sem spal; moj bclniški list je razburil zdravnike in strežnice. Kaj da mi je tako nenadno? Ne bi jim mogel povedati, tudi če bi hotel. Nisem še skoraj imel besed, da bi izrazil svoje veliko čustvo, svojo misel. Držal sem se zase in govoril tako malo kot le mogoče. Spravili so me nazaj v posteljo in mi ukazali, da moram ostati tam. To mi je bilo vseeno. V postelji sem čutil svojo strast še bolj živo kakor na balkonu.

Potem so se mi misli uredile:

Zibelka mora biti uravnovešena!

Ne sme se gugati in suvati,

trdna mora biti, dobro narejena.

Gladko mora teči — ne le v Zagorju, temveč povsod, po vsem svetu.

Njeno bistveno dobro mora rasti, mora biti očiščeno zla.

Otročički morajo živeti, postati krepki.

Dora — Dore vseh krajev — morajo dobiti možnost, da jo zibljejo.

Ona — žene vseh krajev — morajo dobiti možnost, da se smehljajo, da pojejo nad njo —

Življenje mora biti krog, ki gre gladko okrog in okrog; okrog kakor sonce, kakor polna luna, kakor kolo —

O Bog, pisal bom! Ne le pisal, ne le načekal na papir svoje misli in dogodke svojega življenja in skušal vzbuditi pozornost do samega sebe, do svoje trpljenja polne mladosti; poskušal bom dvigniti ljudi, jim vdihnil strast, se jih dotaknil s sijajem vizije, jih silil, da spremenijo svet — da uravnovešijo zibelko; da dajo Dori, ki je podlaga vsemu, možnost, da izvrši svoje poslanstvo.

Oj Dora! Oj zibelka!

Prevedla O. G.

S ceste . . .

Kristina

Suhi ročici stega naproti

mimoidočim in prosí:

«Dajte, gospod, dinarček dajte,

kruha si kupim,

lačen sem, lačen!»

«Dobra gospa, še vi dinar mi dajte,

žemljico belo

kupim za mater,
dolgo že v postelji bolna leži,
noč in dan vzdihaja, ječi ...
Oče hodi od hiše do hiše,
dela išče, za živež prosjači,
pa se zgodi, da zasluži kovača,
v krčmo zavije,
ves zaslužek zapije.
Moja sestra z doma je šla,
se izgubila sredi sveta —
oj, hudô je, hudô pri nas doma!»

Dalje po cesti je stopal gospod,
dobra gospa je odšla,
deček stiska v suhi ročici
cela dinarja dva —

S kosom kruha,
z žemljico belo
naj bo porušena gora gorja?!

Kaj mi je pripovedovala o sebi Ajiša Šošić

Rasta Plesković

Opomba: Citati iz Kur'ana so vzeti dobesedno iz najnovejšega prevoda Kur'ana, ki je izšel leta 1937., namreč: Kur'an Časni. Prevod i tumač. Preveli i sredili Hafiz Muhamed Pandza i Dzermaluddin Čaušević. Sarajevo 1937. — Nekatere podatke sem našla v knjigi Mustafe A. Mulalića: Orijent na zapadu; većinoma pa sem uporabila, kar mi je pripovedovala Ajiša Šošić.

Poznala sem jo že od prej, vedela sem, da je revna in da ji minevajo dnevi v samem delu in pomanjkanju: pet nepreskrbljenih otrok je v hiši in zraven še poročena hči in sin-brivec, a nohenemu ni dobro. Mož je bil dolgo brez posla, šele pred nekaj meseci je našel delo kot sezonski delavec. Cela leta je Ajiša sama vzdrževala družino z delom svojih rok. Prekrasna ročna dela izdeluje za sarajevske gospe, dan in noč vbada iglo: «kera» (šiva) čipke, plete, kvačka, veze.

Trpljenje se ji tudi bere z obraza. Saj ni stara, a s petnajstimi leti se je poročila; s šestnajstimi je rodila prvega otroka. Kmalu nato je mož izgubil eksistenco, prišla je vojna in začelo se je trpljenje, ki je Ajiši vtisnilo svoj pečat v blede, izmučeni obraz. Nihče bi ne verjel, da ji ni več ko nekaj preko 40 let, tako je uvela. A vidi se, da je bila nekoč lepa.

Nekega dne me je obiskala v pisarni. Prišla je v zaru (obleki onih muslimank, ki se še pokrivajo). To je enostavna halja, pritisnjena v pasu, katere gornji del pokriva glavo. Pokrivanje žene ni utemeljeno v Kur'anu, šele pozneje je Muhammedov naslednik Omer zapovedal, naj nosijo svobodne žene džilbab, t. j. ogrinjalo, kot znak, da so svobodne in da se jim tuj moški ne sme približati. Prvotno so žene pokrivalo samo glavo, vrat in prsi, obraza ne. Zdaj nosijo valo; to je črna tančica, pritrjena na glavi pod zarom, ki pokriva obraz. Že na pragu je seznila čevlje, da ne umaže tal. Štar muslimanski običaj je to, ki se ga tudi Ajiša zvesto drži. Imela je ravno opravlja v mestu, nesla je raznim gospem izgotovljena ročna dela, pa jih je mimogrede prinesla, pokazati tudi meni.

Povabila sem jo, naj sede. Hotela sem jo počastiti s »kahvo«, da bi nama ob pravi turški gladkeje tekel pomenek, oziroma da bi se Ajiši bolj razvezal jezik; hotela sem namreč da mi pove kaj o sebi. Pa je kavo odklonila. Ramazan je, mesec posta, molitve in dobrih del, posvečen izpopolnjevanju muslimanov v vsakem pogledu. (Zekjat deliti — dajati miloščine, je vsakemu muslimanu stroga verska dolžnost.) Kur'an namreč pravi:

«Oni koji imetak svoj žrtvuju tražeći s tim zadovoljstvo Božje i da sebe u veri učvrste, sličje vrtu na brežuljku (hribčku), koga obilne kiše zalijejavu i koji daje dvostruk plod...»

«O vernici! Žrtvujte i darujte od lepih stvari, koje ste sami na dovoljen način zaradili i stekli (pridobili), i što smo vam Mi iz zemlje darovali! Ne izbirajte ono, što je gore (slabše) pa da dadete, a vi to ne biste uzeli, osim samo kad bi žmirili (mizali)...»

«Ako milostinju budete javno dijelili, to je lepa stvar, ali ako je skriveno siromasima dajete, to vam je još bolje. Sa ovim će vam se jedan dio grijeha pokriti. Bog prati (spremlja) i zna šta vi radite...» in tako dalje.

Mesec Ramazan je muslimanom spomin na onih trideset dni, ko se je postil Muhammed Pejgamber (prerok) in ko mu je Allah odkrival kur'anske resnice. Ta mesec se poste muslimani, dečki od trinajstega, deklice od enajstega leta dalje preko dneva približno od pol šestih zjutraj do pol petih popoldne, ko ramazanski top naznani, da je padel akšam (mrak) in da je pravovernim dovoljeno jesti.

«Jedite i pijte sve dok se tmina noćna ne počne rastupati i zora pojavljivati, a onda positite sve do noći...» pravi Kur'an.

Tudi glede spolnega življenja odreja Kur'an v Ramazanu vzdržnost preko dneva. Dočim je ponoči dovoljeno:

«Dozvoljeno vam je, da se u noćima ramazanskim prikućujete (približujete) ženama vašim. One su vaša odjeća, a vi ste njihova odjeća. Bog zna da vi dušama vašim nasilje činite (grešite) pa prima pokajanje (kesanje) vaše i oprašta vam. Sada dopuštenjem Božjim prikućujte se ženama vašim i tražite što vam je Bog odredio i dao!...»

V ostalem v Ramazanu ni posebnih svečanosti, samo molijo več ko navadno. Izjema je 27. noč Ramazana, ko se »odpre nebo in izvoljeni vidijo v bodočnost«, mi je rekla Ajiša. To noč so molitve posebno dolge in tudi večerja je bolj svečana ko navadno. Ramazan se konča z Ramazani Bajramom — praznikom, ki traja štiri dni. Na te dni sprejemajo muslimani doma čestitke (težko je primerjati ta praznik s kakim našim praznikom — in tudi ga razložiti). Čestitka se glasi: Ramazani Bajrami mubarekj o'sun (naj bo blagoslovljen).

Ko mi je Ajiša vse to lepo razložila, mi je začela govoriti o sebi. Prosila sem jo, naj mi opiše enega svojih navadnih delovnih dni, ki so si itak skoraj vsi enaki, brez izpremembe. Ona mi je opisovala takole:

Zjutraj, čim vstane, mora vzeti »abdest« (umiti se po verskih kur'anskih predpisih). Abdest mora vzeti pred vsako od petih, po Kur'anu zapovedanih dnevnih molitev:

«O vjernici! Kad ustanete da klanjate namaz (molite) operite lica svoja i ruke svoje do za laktova (komolcev): Potarite glave svoje a noge operite do za članka (gležnjeve)!»

Tudi sicer skrbi Kur'an za čistost in higieno, saj neposredno nato zapoveduje:

«Ako ste džunup (po spolnem občevanju očistite (okopajte) se! Ako ste bolesni ili na putu ili je neko od vas nuždu (potrebo) obavio ili ste žene obrglili ili obležali (spali pri ženah) pa ne mognete vode naći onda čistom zemljom tejemmum uzimate (obrišite roke ob čisto zemljo) i potarite lice svoje i ruke svoje. Bog neće da vam teškoće čini, nego da vas očisti i upotpuni blagodati Svoje, da bi mu tako zahvalni bili.»

Po abdestu klanja «sabah namaz» (moli jutranjo molitev). Klanja vedno na posebni preprogi — serdžadi, na katero ne sme nihče stopiti, da ostane popolnoma čista. Klanjati se pravi zato, ker musliman pri molitvi večkrat poklekne in napravi sedždo — se s celom dotakne tal. Po molitvi pripravi zajtrk; belo kavo in kruh. Po zajtrku gre mož na delo, oba dečka v šolo, deklice pa ostanejo doma, da ji pomagajo (še vedno se pri preprostih muslimanih dogaja, da deklic kljub obveznemu šolskemu ponku ne pošljejo v šolo!). S pospravljanjem stanovanja so kmalu gotove, saj ni mnogo pospravljati. Cela družina spi namreč v eni sami sobi. Pohišta po stari navadi ni. Vsak večer razgrnejo po sobi žimnice in spijo na tleh. Zjutraj žimnice, prezračijo in zlože v omaro, ki je vzdana v steno, ali pa kar na skrinjo, v kateri je spravljena obleka. Edino pohištvo v sobi je minder (sečija) okoli stene. To je navadna lesena klop, prevlečena z blagom, ki je podloženo z volno ali morsko travo. Včasih je preko tega še pregrnjena preproga, vedno pa je na minderju par blazin, vse samo ročno delo. In še nekaj je v sobi: mangala, precej velika pločevinasta posoda na dokaj visokem podstavku. V njej je žerjavica. Cesto je mangala obenem tudi peč, na njenem pločevinastem obodu pa kuhajo kahvo, priboljšek, brez katerega si muslimanske hiše ne moremo misliti.

Ko je stanovanje v redu, se Ajiša navadno loti ročnega dela, kasneje začne misliti na kosilo. Kuha strogo obredno (ritualno). Kur'an namreč zapoveduje:

«Zabranjeno vam je da jedete što je uginulo (poginilo) od sebe, krv, svinjsko meso, što je zaklano na drugo, ne na božje ime, što je udavljeno, ubijeno ili sa visine palo pa je zastrveno, što je rogom prebodeno ili od divljih zveri zaklano. Ovo zadnje će vam biti dozvoljeno, ako je zaklano pre no što uginelo!...»

Muslimani smejo torej jesti samo meso živali, ki so pravilno zaklane. Predvsem mora odteči kri. Najstrože jim je prepovedana svinjina, to pa iz zdravstvenih razlogov. Zato kuhajo muslimani večinoma na mašu, deloma na olju, siromašnejši pa tudi na loju. Jedilnik je svojevrsten, jedi pripravljajo na poseben način. Ne morem tu navajati nadrobneje jedilnih listov in receptov — samo dva do tri primere bom navedla.

Obed sestoji iz juhe, ki je mesna ali postna, in na katero zakuhajo najčehče riž, tarano (neke vrste ribano kašo) in šekrijo (testenine) ter prikuhe. Prikuhe so zelo različne:

čorbasti pasulj — fižol, kuhan z mesom, kupusna kalja — parjeno zelje z mesom ali musaka od krompira — meso dušeno s čebulo, zloženo v plasti s krompirjem. So tudi razni bureki (zvitki — toda slani) od mesa, tikvic (bučic), krompirja itd. in pite (sladki zvitki) od jabolk, sira. Potem so še specialne slaščice: baklave — testo v listih, potreseno z orehi in sladkorjem, vse zloženo v plasti. Čim več plasti in čim tanjše so, tem boljša je baklava in seveda tudi kuharica. Dobe se baklave iz tridesetih plasti! To se peče in polije z vrelim raztopljenim sladkorjem. Baklavam malo podoben je kadaif — samo tu je testo kot prav tanki ulivanci, ter urmašice. Po kosilu je obilgatna črna kava.

Opoldne klanjajo podne namaz, tik pred jedjo opravijo še kratko molitev in si dobro umijejo roke. Jedo, sedeč s podvitimi nogami na tleh, z nizke sinije (približno 20 cm visoke okrogle mizice). Okoli sinije razgrnejo sofrapeškir (belo dolgo brisačo), s katero si vsi pokrijejo kolena. Na čelu sinije sedita oče in mati, potem pa se vrsti ostala družina. Jedo vsi iz ene posode in razen juhe vse z rokami. Poleg sinije stoji ibrik (posoda s pitno vodo), tudi eden za vse. Po obedu si spet dobro opero roke.

Ko je posoda pospravljena, se Ajiša loti ročnega dela. Za čitanje nima časa, a zna čitati. Sama se je naučila čitati latinico, v mektebu (verski šoli) pa se je naučila brati Kur'an v arabskem izvirniku. Tega, kar bere, pa ne razume, ker ne zna arabski.

Kot sem že omenila, mora vsak pravoverni musliman petkrat dnevno namaz klanjati in pred vsakim namazom vzeti abdest. Moški to navadno napravijo v džamijah,

ki imajo vse vodovode za umivanje, žene pa doma. One smejo v džamijo samo ob določenih dneh in to v času, ko tam ni moških. Zato pa ima vsaka muslimanska hiša po dve miniaturni in več ko primitivni kopalnici (govorim samo o preprostih, ne o bogatih ali moderno urejenih!), in sicer eno za moške, drugo za žene. To je morda dober m² ograjenega prostora s kamnitim podom, ki ima v sredi odprtino za odtok vode. Na stropu je kljuka, na katero obesijo «djugum» (dokaj veliko, našim škropilnicam podobno posodo za vodo) — in prha je gotova. Predpisane molitve pa so že omenjena sabah namaz in podne namaz, dve do dve in pol ure po podne namazu je ičindija namaz, čim zaide sonce je akšam (mrak) in spet dve do dve in pol ure kasneje jacija namaz. Muslimanski dan traja od akšama do akšama — ravna se po sončnem zahodu in zato se tudi čas molitev v teku leta občutno izpreminja z dolžino dneva. K molitvi vabijo pravoverne mujezini z vitkih munar (minaretov), ki so v času Ramazana v mraku večinoma vse razsvetljene, tako da se zdi naše že itak lepo Sarajevo — naše mesto stotih minaretov — v teh dneh ko pravljica iz Tisoč in ene noči. — Po akšamu je navadno večerja, po jaciji noč, čas počitka. Preden leže, se dober musliman vedno priporoči Allahu s kratko molitvjo.

Tako mi je Ajiša opisala svoj dan in obenem dan velike večine naših preprostih muslimank. Dodati je še, da ona redko leže z jacijo k počitku, ker često veze vse do sabaha — za borih par dinarjev; njeno življenje je pač težko.

(Dalje prihodnjič.)

Ne odnehajmo v borbi proti celibatu

M. O. Š.

Že od avgusta je v veljavi zakon o delnem celibatu učiteljc in — ženske smo se vdale. Trenutno smo se sicer razburjale, toda ker zakon zadeva razmeroma le malo število žena in to le učiteljice in ne tudi ostalih uradnic, smo odnehale. Pokazale pa smo s tem vnovič, da nam manjka čut skupnosti in da vztrajno zahtevamo le boljše svojega lastnega trenutnega gmotnega položaja, brez vsakega razumevanja za pomen katerega koli ukrepa proti ženi, kar more imeti v prihodnosti zle posledice za vse ženstvo.

Res se zelo veliko učiteljic poroči s svojimi stanovskimi tovariši in res za nekatere, ki se bogato poroče s kakim možem svobodnega poklica, ne pomeni izguba službe nikake nesreče. Vendar moramo pomisliti, da je takih brezskrbnih položajev danes zelo malo, in kaže, da jih bo vedno manj, da je torej število žena, ki bi se poročile z moškimi, ki družine ne more pošteno vzdrževati, vedno večje.

Na drugi strani pa pomeni ta poskus ogrožanje vsake državne uradnice, ker res ni vzroka, da bi se isti zakon ne uveljavil za poštarice ali druge uradnice. Nikakor ne smemo prezreti dejstva, da se misel o celibatu širi in skuša uveljavljati vedno strože, da je torej to le prvi korak k izpodrinjenju žene iz vsega javnega življenja. V dokaz navajamo članek iz glasila «Ženski pokret» (november-december 1937), ki poroča, da je zveza ženskih društev istega imena morala intervenirati pri ministrstvu socialne politike in ljudskega zdravja, naj ne odobri predloga upravnega odbora Osrednjega urada za zavarovanje delavcev (SUZOR) v Zagrebu, ki zahteva, naj odpuste oziroma upokojé vse uradnice, ako se poročijo. (Brez vsakega ozira na kogar koli gmotne razmere!)

Vsekakor je možen ta poskus le na podlagi že obstoječega zakona o delnem celibatu učiteljic. Zato je skrajni čas, da se vse zavzamemo za njegovo odpravo.

So pa med nami žene, ki cel'bat žal celo zagovarjajo. Deloma so to nepoučene, predvsem take, ki ne vedo, kaj se pravi biti prisiljena, si sama služiti svoj kruh, ker jim to nikoli ni bilo potrebno, vmes pa so tudi neporočene učiteljice, ki so že opustile misel na zakon in se ne morejo uživati v težave današnje družine. Posebno zadnje za-

govarjajo celibat, češ da poročene veliko boljujejo in morajo neporočene delati zanje, ko so na dopustu. Spričo težke obremenjenosti učiteljstva in velikih razredov je to vsekakor težko. (V Jugoslaviji je 230.000 šoloobveznih otrok brez pouka in potrebujemo še 3400 osnovnih šol!) Na porode same pride le malo dopustov, ker učiteljske rodbine nimajo velikih otrok.

Dejstvo, da so žene res veliko na dopustu, ravno dokazuje, kako krivično je odvzeti njim možnost dela, če se ne umikajo iz služb kljub podcenjevanju njihovega dela (poročene nimajo draginskih doklad, kar znaša pri mladih skoraj tretjino plače) in kljub boleznim, ki so posledica prenapornega dela v šoli, povrh še dela doma, neprepanih noči pri majhnih ali bolnih otrokih. Žena, ki ima dom in ki ni trdnega zdravja ter torej tvega z nadaljnjim šolskim delom svoje življenje ali se obsodi vsaj na prezigodnjo onemoglost, bi prav gotovo odstopila, če bi ji možeyi dohodki zadoščali. Posamične slučaje izrabljanja je itak omejila v letošnjem šolskem letu vpeljana stroga tročlanska zdravniška komisija. Za slučaje, ko bi katera res delala brez volje do šole in brez potrebe, se dajo uvesti drugačni, pravičnejši ukrepi. Vendar so to izjemne, ki se nanje nikakor ne moremo in ne smemo sklicevati, če nečemo biti malenkostni in pa kratkovidni.

Ako se vse žene ne zavzamemo za stvar, se bodo morale učiteljice, ki jim je življenje na vasi pogosto itak dovolj težko (glej romane Marije Kmetove in nešteto drugih iz naše in tuje literature!), odrekati še dalje najosnovnejših človeških in državljskih pravic — biti žena in mati. Reši jih lahko samo slučajno učitelj, ki ga srečajo na isti šoli, če je simpatičen in — neporočen.

Imamo lepo število ženskih organizacij in dolžnost vseh je, da znova in znova pošiljajo dobro utemeljene spomenice merodajnim oblastim. Bliža se april, ko bo izglasovan nov proračun in bodo po izjavi nekaterih uvidevnih poslancev vzeli vprašanje celibata v finančnem odboru znova v pretres. (Že 23. dec. je na primer pisalo «Jutro», da je nek poslanec obsojal proračun za prosvetno ministrstvo in napadel ob tej priliki tudi zakon o delnem celibatu učiteljic, ki da itak ni rodil zelenega uspeha.)

Ne smemo odnehati, ako nam enkrat spodleti; nasprotno, vedno znova in znova moramo delati za stvar, ki smo o njej prepričane, da je pravična. Zmaga nam nekega dne ne izostane. Nujno je, da sestavimo vsa ženska društva ponovno spomenice s prošnjo za odpravo odredbe o celibatu, najbolje s številnimi podpisi članic, a to že pred aprilom.

S tem bomo dosegle, da si bo smela učiteljica spet izbirati moža po značaju in srcu in ne po njegovi mošnji ali edino po učiteljskem poklicu, ako ji bo na tem, da se dalje udeležuje v šoli, za katero ima tudi izobrazbo in poklic; s tem bomo koristile tudi šolstvu in naši mladini, ki bo dobila zadovoljnejše, mirnejše in uravnovešene učiteljice. Poročene, zato ker so dosegle življenje, ki imajo do njega prav tako osnovno pravico kakor kakva druga žena, ki ni učiteljica, ali kakor vsak možki, neporočene pa v zavesti, da so ljudje in ne spaki, nad katerimi visi meč zakona, ki grozi nad vsakim novim znanjem z neizpolnitvijo urejenega zakonskega življenja ter jih tira v nezdrava in ugledu škodljiva razmerja.

Nad polovico Jugoslovanov je brezpravnih

V naši zadnji številki smo poročale o pravnem in političnem položaju žen v raznih državah in ugotovile, da je v Evropi samo še 7 držav, v katerih žene nimajo niti aktivne niti pasivne volilne pravice (aktivna v. p. — pravica voliti, pasivna v. p. — pravica, biti voljena). Pred kratkim je uvedla žensko volilno pravico tudi Romunija in sicer tako, da je za moške volilna pravica obvezna, za žene pa prostovoljna. Tako, nam ostane še 6 držav v Evropi, v katerih žene nimajo političnih pravic, in med njimi je Jugoslavija.

O. vzrokih te naše zapostavljenosti tu zaenkrat ne bomo razpravljali. Dejstvo je, da imajo skoraj vsa naša večja ženska društva v svojem programu tudi borbo za žensko volilno pravico, vendar se ta borba dokaj medlo vodi. Velike množice žen pa so do tega vprašanja sploh brezbrizne ali pa zanj ne vedo.

In vendar bi bilo za žene vseh slojev, bi bilo za vso državo velike važnosti, da bi tudi žene dobile besedo v našem javnem življenju, v zakonodaji in upravi. Prav zato, ker so različne od moških, ker poteka po večini njihovo življenje drugače, ker so pač tesneje navezane na dom in otroke. Preko polovice odraslih jugoslovanskih državljanov je brez političnih pravic, skoraj brez vpliva na javno življenje. To je nezdravo stanje. V teh milijonih glav in src je nakopičen ogromen zaklad izkušenj, znanja, načrtov in ves ta zaklad ostane zakopan, brez vrednosti in koristi za skupnost. In vsi ti milijoni trpe — poleg pogosto prav občutnega materialnega zapostavljanja — trpe zavedno ali nezavedno pod občutkom manjvrednosti, ki jim ga vsiljuje njihova okolica; naša doslej čisto pod moškim vplivom stoječa kultura in civilizacija. In tudi ta občutek manjvrednosti ovira razvoj, hromi delo...

Kljub vsemu temu je še mnogo žen, ki same ne želijo volilne pravice; še več je moških, ki ali sploh trde, da «spada ženska v hišo» (da spada tja tudi politika, ki ima tako velik vpliv na dom in družino, ne pomislijo), ali pa se jim zdi, da «še ni čas» za žensko volilno pravico. Nam se zdi, da je že zadnji čas. In zadnji čas vsekakor, da o tej stvari javno spregovorimo. Zato vabimo naše čitateljice (in čitatelje) na javen razgovor o vprašanju: Ali ste za žensko volilno pravico ali proti njej in zakaj?

Odgovori na to vprašanje naj bi dosegli uredništvo (Ljubljana, Tavčarjeva ul. 12/II) vsaj do 15. vsakega meseca. Anonimnih spisov ne bomo objavljali, pač pa na željo imen ne bomo objavili. Zaželeni so podatki o spolu, starosti, poklicu in bivališču dopisnic (kov).
Uredništvo.

Pozdrav ob njeni sedemdesetletnici

Anka Nikolič

Želeli ste, gospa urednica, da ob sedemdesetem rojstnem dnevu gospe Franje Tavčar napišem za Vaš list pozdrav. Zares, srečno ste pogodili. Pozdrav, samo pozdrav Ti napišem, naša gospa Franja ob Tvojem slavnostnem dnevu.

Kdo bi tudi mogel, gospa Franja, v suhoparni vrsti naštetih vsa društva, ki si jim bila ustanovnica, predsednica, zvesta članica, dobrotnica, svetovalka, posredovalka, kumica, pokroviteljica, prijateljica, kritičarka, debatérka, aranžerka, simpatizerka in kdo vé, kaj še vse.

Kdo bi mogel prešteti neizmerno dolgo vrsto obiskovalcev, ki so se jim Tvoja vrata, gospa Franja, odpirala dolgih petdeset let in ki jih je vse sprejel Tvoj lju-beznjivi smehljaj. Tvoja topla beseda, pozorno uho, bodreči stisk roke, pa naj si je bil prišel obiskovalec v cilindru in važni misiji, v skromnem plaščku stare ženice s srcem, štišjenim od tuge, ali v sramežljivem suknjiču, ki je v njem drhtel siromašen študent, literat, umetnik, pa celo potujoči akrobat, ki je v sili pri Tebi potrkal —

In kdo ne ve za gore pišem, napisanih elegantno in okorno, za večno zvonjenje telefona, za premnoga «slučajna» srečanja na cesti, ki jim je vsem bil konec; Prošnja. Prošnja za podporo, za nasvet, za priporočilo, za pomoč v najbolj neverjetnih zadevah:

Bilo je mnogokrat, kakor da se da po Tebi doseči celo nemogoče. Kajti resnično, premnogo si dosegla, še več natihoma dajala, koliko zadev si ugladila, koliko src si potolačila.

Saj mnogim je bilo že dovolj, da so se izpovedali, olajšali srce, spravili polet domišljije pred Tvojimi jasnimi pogledi v sklad s hladnimi računi. Mnogim je bila tolažilna že zavest, da živi na Bregu 8 plemenita, širokogrudna in dobrotna žena, ki bi morda v skrajni sili tudi njim postala zaščitnica, prijateljica, sestra, mati —

Da, Ti si mati. Ti, ki nisi nikdar zavestno uživala ljubezni rodne matere, Ti, ki si doraščala kot sirotče, Ti si bila neštetim kakor mati. Morda si bila mati prav zato.

Pozdravljam Te, mati, sestra, prijateljica, zaščitnica in pomočnica.

Pozdravljam Te v imenu tisočev otrok, ki si jim od svoje zorne mladosti pa do danes v svojih družvinih skrbela za obleko in obutev.

Pozdravljam Te v imenu stotin dijakov, ki si jim telo hranila v neusahljivi «Tavčarjevi menzi», dušo pa v bogati «Tavčarjevi knjižnici» (o, koliko dragocenih knjig ni našlo več poti nazaj —).

Pozdravljam Te v imenu stark in starčkov, ki si jim nebroj milodarov stisnila v vele roke,

In v imenu onih, ki so trudni, lačni in premraženi, siromašni in razcapani smeli prenočevati v Visoškem senu, se pogreti ob Visoškem ognju, nasititi ob Visoškem kruhu —

In v imenu onih Te pozdravljam, ki so v grehu in stiski prišli k Tebi in ki si jim rešila čast in eksistenco.

In v imenu tistih, ki si jim preskrbela kruh in službe.

In v imenu preganjanih, ki si se zanje zavzela.

In v imenu vseh, ki si podprla njih talente in stremljenje.

In v imenu onih, ki si jih potrpežljivo poslušala —

A tudi v imenu Tvojih brezbrojnih gostov Te pozdravljam, ki so v kulturnih misijah potujoči, bili prisrčno sprejeti v Tvoji gostoljubni hiši,

In v imenu tiste objestne mladine, ki je toliko nepozabnih počitnic preživela po Visoških poljanah,

In pozdravljam Te v imenu nešteti mladenk, ki si jih sama mlada in lepa, nesebično vodila s seboj na narodne veselice —

In v imenu onih —

Ne, preveč se potapljam v spomine.

Pa saj, ob jubilejih prebogatih življenj se pač budé spomini —

Zato gospa, Franja, Te še prav posebno pozdravljam v imenu onih, ki so s Teboj dvigali ponos in zavest slovenske žene,

In onih, ki so s Teboj pomagali graditi pot do slovanskih bratov,

Pozdravljam Te v imenu vseh, ki so se ob uspehih balkanskih vojn s Teboj skrivoma radovali,

In v imenu onih, ki so ob svetovnem klanju s Teboj trepetali,

In vseh nas, ki smo s Teboj vriskali, ko so se nam ob Osvobojenju izpolnile najsmelejše sanje.

Tisočkrat Te pozdravljam, draga, visokocenjena gospa, vodnica, zaščitnica, prijateljica, sestra, mati,

Tisočkrat Ti želim stotisoč sreč v imenu vseh, ki Ti na Tvoji slavnostni dan ne bodo mogli stisniti roke, ki Ti ne bodo vedeli napisati pisma, ne bodo znali stopiti pred Te s cvetlico v roki.

Da si nam zdrava, gospa Franja!

Na mnoga leta še!

Na mnoga zdrava, srečna, uspehov in zadovoljstva polna leta!

Pozdravljena!

Za vzgled in spodbudo mladini

A. V.

Pretekli mesec je praznovala svojo petinsedemdesetletnico ena naših najbolj marljivih javnih delavk, učiteljica Janja Miklavčičeva. Tega jubileja ne smemo prezreti niti radi nje same niti radi njenega dela, kajti začetek njenega javnega dela spada med najpomembnejše momente prizadevanja slovenskih žen.

Ko se je borilo leta 1897. kranjsko učiteljstvo za regulacijo plač, je predložilo Slov. učit. društvo deželnemu zboru spomenico, v kateri je predlagalo za učiteljice znatno nižje plače kot za učitelje. Tedaj je nastopila proti tej krivici Janja Miklavčičeva, ki je v «Slov. Narodu» opozarjala na nezaslišano postopanje slov. učiteljev. Ker je pa brž spoznala, da posameznik ne pomeni dosti in da je zmaga le v združenju, je sklicala tovarišice na posvetovanje in odzvalo se jih je kljub slabemu vremenu 70. (Danes bi jih bilo manj.) *Z odločnim in solidnim nastopom so preprečile krivico.* S tem trenutkom so pa tudi spoznale potrebo po združenju in so ustanovile *Društvo slovenskih učiteljic* dne 29. decembra 1898.

To društvo je prvo borbeno društvo slovenskih žen, kajti njegov namen je bil zastopati koristi učiteljic in braniti njih pravice. Že v svojem prvem nastopu so manifestirale svoje geslo: *Za enako delo enako plačilo.* Od svojega začetka pa do konca, ko se je društvo moralo preosnovati v zadrugo Dom učiteljic, se je vodstvo vseskozi borilo za enakopravnost učiteljic, skrbelo za njihovo nadaljno izobrazbo in je vobče vedno bdelo nad njihovimi koristmi. In duša tega prizadevanja je bila dolga leta Janja Miklavčičeva, ki je prevzela tajniške posle društva v zavesti, da na tem mestu največ koristi društvu. Sama je imela pri društvu mnogo predavanj, skrbela tudi za

druge predavateljce, prirejala skupno z ostalimi odbornicami izobraževalne tečaje — tako, da je dalo društvo slovenskih učiteljic s svojim živahnim delovanjem pobudo drugim ženam izven vrst učiteljic, da so začele ustanavljati kulturna društva s podobnim programom.

Toda Janja Miklavčičeva svoje delavnosti nikakor ni izčrpala v Društvu slovenskih učiteljic. Delala je mnogo in vsestransko — Ciril in Metodova družba in Kolo jugoslov. sester bi vedela povedati mnogo o njeni marljivosti — bila pa je tudi vzor učiteljice in šolske upraviteljice. Mladini je oskrbela prelepo darilce — prevedla je v slovenščino Edm. d'Amicis mladinsko knjigo «Srce».

To so samo nekateri utrinki iz njenega delovanja, daleč ne vsi in morda tudi ne tako prikazani, kakor obeta naslov. Toda zakaj pravim «za vzgled in vzpodbudo mladini»? Zato ker je Janja še danes po svoji marljivosti lahko vzgled mlajšim od nje in tudi najmlajšim, saj pride še sedaj pri petinsedemdesetih letih — ki jih pa sijajno nosi — na vsak sestanek in to iz Kranja in nikoli nas ne pozabi opozoriti na kak važen korak, ki bi ga bilo treba storiti v korist naše stvari.

Janji želimo še mnogo let dela med nami, saj se z našimi starejšimi delavkami odmika od nas generacija, ki daleč prekaša mlajše po nesebičnosti in požrtvovalnosti.

Terezina Jenko

Umrla je gospa Terezina Jenko, žena globokega čustva, velike dobrote, visoke kulture in širokega obzorja.

Gospa Jenko je bila s svojim soprogom, zdravnikom dr. Ljudevitom Jenkom, ena izmed onih maloštevilnih Slovencev, ki so videli preko domačega plota v svet in v dobi najhujšega narodnostnega zatiranja iskali rešitve slovenstvu pri bratih Rusih. «Ruski krožek», čigar duša je bila ga. Jenko, je skušal približati mladino pri nas ruskemu jeziku in ruski kulturi. Ruski umetniki in znanstveniki so obiskovali Ljubljano in Slo-

venijo in spoznavali Slovence. Med vojno je gospa Jenko vkljub veliki nevarnosti, da jo obdolže «rušofilstva», skrivaj pomagala ruskim ujetnikom, jim nosila hrane in cigaret. Po vojni se je zavzemala za ruske emigrante.

Njena naklonjenost je veljala vsem, ki so bili v potrebi. Podpirala je študente pri študiju, pomagala je umetnikom in pisateljem. Obiskovala je bolnike, hodila je v najrevnejša stanovanja in nosila potrebnim zdravja in pomoči.

Ga. Jenko je bila velika ljubiteljica glasbe in slovenske pesmi. Dolga leta je bila predsednica ženskega zbora Glasbene Matice. Na njeno pobudo je leta 1896. priredila ljubljanska Glasbena Matica dva koncerta na Dunaju, ki sta sijajno uspela.

Globok smisel za kulturo in napredek jo je vodil v potovanja in ji odpiral svet. Svoji dve hčerki dr. Eleonoró Jenko-Groyer in dr. Ano Sterba-Böhm, je gospa Jenko poslala študirat v inozemstvo na visoke šole (Cetinje, Rusijo, Češko, Francijo). To je bilo takrat za Slovence nekaj izvanrednega.

Svoj pogled na svet in življenje je izražala v številnih pesmih, aforizmih in filozofskih razglabljanjih — vendar ni ničesar od tega objavila.

S svojim delom in pogledom na svet se je gospa Jenko tako visoko dvignila nad povprečni nivo slovenskega vsakdanjega življenja, da jo še danes malokatera žena doseže. Slava njenemu spominu!

ZS je podrobneje poročal o plemenitih delih ge. Jenkove v članku «Petdesetletnica Slovenske Glasbene Matice» v 9. številu leta 1932.

Kritike in poročila

Ljubljansko gledališče. Drama. Izbor veseloiger je vselej bolj tvegan kakor izbor resnih del, ker je med zabavnimi stvarmi manj dobre izbire in ker se ob njihovi površni uprizoritvi delo hitreje prevesi v grobo karikaturó ali dolgočasno storijo. — *Kadelburgovi Simkóvi* so v slovenski lokalizaciji zabavna, lahkotna, a neprisiljena veseloigra, ki sicer nima kakih višjih teženj ali globoko zasnovane satire, pač pa marsikatero živahno domislico in precej svežega humorja, ki so mu ob ljubljanski uprizoritvi pomagali do zmage predvsem režiser Bojan Stupica ter nosilci glavnih vlog: Dargóš in Polonica Juvanová kot zakonca Fajdiga ter Sancinov Scampin s svojim dobro pogojenim tržaškim narečjem. To delo prikazuje v posrečeni realistiki dvoje družinskih življenj: eno iz mestnega središča, drugo s periferije. Vsako zase ima, med seboj si zelo nasprotno dobre in slabe, a predvsem smešne strani, ki se ob srečanju obeh še potencirajo. Moč ljubljanske uprizoritve je bila v poudarku resnih momentov posameznih označitev, kar je dalo dogodkom resničnejšo in pomembnejšo veljavo, humorju pa svobodnejši razmah.

Bela bolezen sodobnega češkega pisatelja *Karla Čapka*, ki ga je ljubljansko gledališče pred leti prvič spoznalo z utopijo RUR, je bila na Češkem prava senzacija in je tudi v Ljubljani vzbudila največjo pozornost. To Čapkovo delo je utopistično samo še na prvi pogled. Pisateljeve drzne prevratne zamisli so ob reševanju najbolj perečih in žgočih sodobnih vprašanj dobile umerjenejšo obliko in močan realistični poudarek.

Na svetu se pojavi strašna epidemična bolezen, ki zahteva čim dalje večje število smrtnih žrtev. Vsakemu bolniku je pogin zagotovljen, zakaj kljub vsem naporom zdravniška veda zoper to bolezen ne najde pravega sredstva. Slednjic se pojavi z uspešno iznajdbo malo poznani zdravnik Galén, ki zeli svoj izum izkazati na slavni Lillenthalovi

kliniki. Vodstvo klinike zahteva, da izda svoj način zdravljenja, mladi zdravnik pa ima pogoj: iznajdbo bo odkril šele tedaj, ko bodo države sklenile med seboj večni mir in prestale z oboroževanjem. Dokler tega ne store, bo zdravil samo reveže.

Za vojno je pa že vse pripravljeno. Baron Krüg v svojih tovarnah z vsakim dnem zvišuje proizvodnjo municije. Maršal-diktator hlepi za novimi zmagami. Za vojsko navdušeno ljudstvo se hoče bojevati. Tedaj zbolí za belo boleznijo baron Krüg. Zateče se k drju Galénu, a ne more ga preslepiti z denarjem; Galén vztraja pri svojem: pozdravil ga bo, kakor hitro ustavi delo v tovarnah. Tega pa maršal ne dopusti in Krüg si v smrti grozi vzamé življenje. Vojna izbruhne. Nekega dne zapázi tudi maršal-diktator na sebi znake bele bolezni. Toda njegovo hrepenenje po uspehih ne pozna meja in šele hči in zet — dva mlada, zdrava človeka, kakršnim daje Čapek moč novega gledanja na svet — ga prisilita, da se odloči za mir in pokliče drja Galéna. Toda razdivjana množica Galéna ubije in razbije tudi steklenice z njegovim zdravilom.

V Beli bolezni se bije boj med dvema skrajnostima. Predstavniki brezpogojnega diktatorstva in odločnega absolutizma, ki jim je človek samo sredstvo za doseg moči in nadvlade, so maršal-diktator, baron Krüg in šef Lilienthalove klinike. Tem nasproti stoji dr. Galén, ki je propagator mirovne tendence, človekoljub in glasnik demokratičnega pojmovanja življenja, ki v boju za osnovne človeške pravice postane do zatiralecev tudi neusmiljen in krut. V medsebojnem tekmovanju propadeta obe stranki. Slepa množica uniči pravtako absolutističnega vodjo kakor svojega plemenitega zagovornika.

Bela bolezen je delo, ki bi ga zaradi njegove temeljne mirovne ideje, ki istočasno vzbuja grozo, nemir in ostudno mrznijo do vojne, moral videti vsakdo. Z njo je Čapek podal resen opomin in svarilo vsakemu posamezniku in celotnim narodom, ki jim je mar prihodnost človeške usode. *Ljudi naj se namesto vojnih in revolucionarnih psihoz polaste epidemije vere v mir, močne etične sile in spoznanje po nujnosti preureditve človeške družbe!*

Ljubljanska uprizoritev ni bila dobra. Črtanje nekaterih prizorov je delo občutno okrnilo, zavladačevanje drugih pa je napravilo stvar utrudljivo. Doslednja realistična režija bi bila vzbudila v gledavcu naravnejši in prepričevalnejši učinek. Posamezne vloge niso bile napačno zamišljene, a slabo izvedene, kar je imelo za posledico, da mnogo avtorjevih postranskih tendenc ni prišlo do pravega izraza. S. T.

Knjige Mladinske matice za leto 1937. Kakor vsako leto, je tudi lani Mladinska matica dala našim otrokom nekaj lepih knjig. — *Josipa Ribičiča: Nana, mala opica* (64 str., ilustriral *Janko Omahen*) je srčkanā živalska povest iz afriške džungle, polna zanimivih in veselih dogodkov, ki bo gotovo posebno najmlajšim čitateljem prav všeč. Barvaste risbe so prav čedne. Tudi *Angela Cerkvénika: Ovčar Runo* (117 str., ilustriral *Ljubo Ravnikar*) je živalska povest. Ovčarskega psa Runa ukradejo z njegove bosenske planine in ga odpeljejo v Zagreb. A pes pobegne in se po dolgem potovanju, polnem različnih dogodivščin, vrne na domačo planino. Tudi to knjigo bodo otroci, tudi starejši, čitali z zanimanjem in občudovanjem za štirinogega junaka. Pričakujem, da bo v prihodnjih letih precej psov po Sloveniji slišalo na ime «Runo»... Najšibkejša izmed letošnjih knjig se mi zdi *Davorina Ravljena: Šimej i Roža* (64 str., ilustriral *Maksim Gaspari*). Majhna povestica s Koroške je napisana očitno z namenom, da naši mladini pokliče v spomin za nas tako pomembne kraje in težek položaj naših ljudi onkraj meje. Namen je lep in najbrže ga bo knjižica tudi dosegla. Vendar pa mislim, da bi ga boljše dosegla, ako bi bila pisana naravnost kot poučen potopis po Koroški. Kajti to čisto očitno je in vse, kar je zraven povesti, je vidno le površna obleka tega namena. Povest pa prime le, ako so njene postave živi, resnični ljudje in dogodki v njej nujni in zanimivi. Tega pa o tej povesti ne moremo trditi. Tudi črno-bela razdelitev med pridne Slovence in hudobne Nemce in Nemčurje moti, kakor taka razdelitev povsod moti, razen v pravljici. Čisto dialektične izraze kakor «žebrati» in «marnovati» itd. bi bilo treba za otroke naših krajev razložiti.

Vsekakor pa tvorijo tudi letošnje knjige «Mladinske matice» prav čedno zbirko, ki jo bodo otroci gotovo veseli in jo starešem toplo priporočamo.

Angela Vode: Spol in usoda. I. del. Ljubljana 1938. Založba «Žena in dom». V «Spolu in usodi» nam Vodetova razčlenjuje vse tiste neštete osebne probleme, ki se pojavljajo pred vsako izmed nas. Ti problemi pa ne izvirajo samo iz družbenih činiteljev, ampak v prvi vrsti iz bioloških razlik med moškim in žensko.

V *uvodu* govori o vplivih, ki oblikujejo človeško usodo. Prirodna razlika v spolu in socialne razmere so odločilne važnosti. Spolna pripadnost postane lahko usodna v določenih socialnih razmerah. Šele takrat pomeni za žensko njen spol tragedijo. Vse, kar danes označuje ženin položaj — duševna nerazvitost, neenakopravnost — je že posledica vplivanja socialnih činiteljev, ki so pretvorili prirodno razliko v socialno manjvrednost. Naravne razlike bodo ostale, socialne razmere pa so izpremenljive. Zato pa tudi Vodetova pri opisu življenja loči med učinkom nujnih *naravnih razlik* in le na posamezno dobo navezanih *družbenih prilik*.

V *otroški dobi* narava sama ne pozna bistvenih razlik med dečkom in deklico. Za otroka so odločilne lastnosti, ki jih je dobil pri spočetju od svojih staršev in ki se v stalnem sožitju z njimi še poudarja. Tudi zdravstveno stanje ali ev. alkoholizem staršev pustita na otrokih vidne sledove. Ogromne važnosti za nadaljnji otrokov razvoj pa je tisto prvo okolje, v katerem živi, bodisi da je to tesna izba na vasi, prenapolnjeno predmestno delavsko stanovanje ali pa udobna mestna hiša ter vzgoja, ki jo je tu deležen. Ni treba, da bi vzgojitelji sami zavestno hoteli vzgajati, skupno življenje samo učinkuje «vzgojno». Tu se tudi že pojavi tisti vpliv, ki ne preneha vse življenje in ki ima tako usodne posledice za oba spola, posebno za žensko. Že doma se začne ločevanje med fantom in dekletom, ki se nadaljuje v družbi in šoli. Že tu vsadijo v deklico misel o njeni manjvrednosti in neenakopravnosti, fantu pa pogum in mnenje, da mu je marsikaj dovoljeno, kar dekletom ni. To razliko delajo zavestno ali podzavestno predvsem matere same, ki bi morale na sebi čutiti kričečo neskladnost med pravicami moža in žene. Zaradi srečnejše bodočnosti svojih otrok bi morale spremeniti tako gledanje na svoj spol. Velike važnosti je tudi enaka vzgoja v šoli, brez nepotrebne naga povdaranja razlik.

V *dobi zorenja* se pojavi že bistvena razlika med fantom in dekletom. Telesne izpremembe, ki jih doživljata, so zelo različne. Obenem z njimi se izpremeni tudi njuna duševnost. Ostro se sedaj izražajo učinki družbenega razlikovanja med spoloma. Fant v svojem obnašanju do matere in sester že kaže, česar so ga naučili. V njih vidi manjvredna bitja. Pri dekletu se pa kot odgovor na to pojavi ali zavestna želja postati enaka moškemu v vsem in zatreti v sebi prav vse, kar jo od njega razlikuje, ali pa nasprotno začne pretiravati svojo ženskost in postane nesrečna igralka. Prepad med spoloma spremlja nerazumevanje staršev. V tej dobi notranjih prevratov v mladostniku mu starši ne nudijo nobene opore. Odgovor na svoja vprašanja dobi mladostnik na ulici in tak odgovor mu umaže in spači odnos do drugega spola. Prikrivanje, laganje in svetholinstvo družbe, obenem pa živa potreba mladostnika zvedeti vse, imajo za posledico, da začneta fant in dekle smatrati to stran človeškega življenja za umazano. Tu je vir vsega blata, v katerem je danes povaljano zasebno življenje tolikih «uglednih» ljudi. Zato Vodetova poudarja ogromni pomen, ki ga ima smotrna spolna vzgoja za oba spola. Ločeno šolanje ima lahko v tej dobi le negativen učinek in namesto, da bi oplemenitilo odnose med spoloma, le pojači napetost med njima. Dekleta bi se morala poleg načelno enake vzgoje, kot jo uživajo fantje, izobraziti še v gospodinjstvu. Tu najbrž misli Vodetova tudi na prepotrebno vzgojo za matere, ki bi jo moralo biti deležno vsako dekle.

Vprašanje o več ali manjvrednosti ženske in moškega, ki se v tej dobi pojavlja, je nesmiselno. Naravna različnost med spoloma še nikakor ne pomeni, da je ženska manjvredna. Res je le, da se «ženska nadarjenost očituje drugače in v drugih območjih kot

moška». Posebnosti ženskega značaja — materinsko čustvovanje, nagnjenja za vzgojna vprašanja, zanimanje za stvarne posameznosti, usmerjenost v celotnost, nagonska uvidnost (intuicija), socialno čustvovanje, kar vse je deloma v zvezi z materinstvom, — gotovo ne pomenijo manjvrednosti. Napačno pa bi bilo povdarjati pri ženi samo te strani. Kadar bo ženi dana možnost, da se uveljavi na vseh področjih človeškega življenja, bodo baš te njene lastnosti rodile obilen sad za vse človeštvo.

Pot v življenje je danes tako za fanta kot za dekleta težka in skoro bi človek rekel brezupna. Ni dela, ni kruha, mlade sile ginejo, še preden se razvijejo. Od mladine, ki mora to težko pot, ne moremo zahtevati mladostnega zanosa in idealov. Še posebno pa te razmere prizadenejo mlada dekleta. Marsikje danes pridigujejo povratek žene v družino, kar jim je le pretveza za izrivanje žensk iz služb. Nimajo pa ne volje ne moči, da bi povečali moževe dohodke, ki še daleč ne zadostujejo, da bi se lahko ženil in imel celo otroke. Zato je deklet prisiljeno, da se vdinja pod še tako slabimi pogoji in živi od upanja.

V takem položaju doživlja današnji mladostnik ljubezen. Doživlja jo vsak, čeprav skušajo nekateri ljubezen zanikati. «Ljubezen ostaja slej ko prej najnaravnejše čustvo kulturnega človeka. Ne le spolni nagon, temveč ljubezen.»

V doživljanju ljubezni pa je med spoloma razlika. Od značaja, temperamenta, od celotnega človekovega bistva, pa tudi od vzgoje in vpliva predsodkov in javnega mnenja je odvisno, kakšen je človek v ljubezni. Individualna spolna ljubezen je šele plod dolgotrajnega razvoja. Pri tem je bila ženska tista, ki je razvoj prvotnih samo spolnih odnosov tako usmerjala. Moškemu še danes v večini primerov spolni odnos nadomešča ljubezen in do ženske ne čuti več kakor do objekta, ki je zmožen ugoditi njegovim željam. Zmožen je pa celo ostro ločiti med spolnostjo in ljubeznijo in ima lahko za oboje istočasno različne objekte. V tem je jedro dvojne morale, ki pride posebno do izraza pri moških z malomeščansko miselnostjo. Kmet gleda na svojo ženo s stališča gospodarja, njegova ljubezen do žene, ki mu podpira «tri ogle pri hiši», je bolj naravna, nagonska. Delavec se pri svoji ljubezni ne ozira na ugled in denar, zato izbira družico svobodno po svojem nagnjenju. Mestni človek pa pozna dvoje: svoje ugodje in denar ter ugled, ki ga mora zakonska zveza povečati in utrditi. Današnja družba v tem niti ne vidi kaj posebnega, tako je v celotni miselnosti ustaljeno prepričanje, da žena ni enakopraven človek.

Dekle doživlja ljubezen mnogo bolj celotno, spolnost je pri njej z ljubeznijo skoro nerazdružna. Saj ne ljubi samo za kratek hip, njen fant bo tudi oče njenega otroka. Bistvo njene narave, materinstvo, jo podzavestno sili k stalnosti v spolnih odnosih; zaradi socialne ureditve, ki naj zagotovi življenje njej in njenim otrokom, pa išče stalnost tudi zavestno. V tej svoji težnji pa je danes često kruto prevarana baš zaradi razlike med njenim in moževim doživljanjem ljubezni.

Ne more pa vedno tako ostati. Družbeni vzroki ženine osebne tragedije bodo izginili. Že izginja tip «nežne» samice in se umika ženski, ki stoji sredi življenja in si sama služi svoj kruh, utira in izbira pot in tovariša na poti. Samostojnost in iz nje izvirajoč čut odgovornosti bo osnovna poteza *nove žene*. Odnos do moža bo postal naravnejši in polnejši. Biološka razlika ne bo imela več tragičnih posledic, ampak bo vir njene sreče. Vse to pa je odvisno predvsem od izpremembe družbenih razmer, ki morajo postati take, «da bodo omogočale posamezniku popoln razmah njegove osebnosti».

Vprašanje, ki ga današnji čas često postavlja pred žensko: poklic ali zakon, je danes težko rešljivo. Zakon na samo možovo plačo je nemogoč, celibat zavoljo poklica nenaraven.

Vzroki *nezakonskega materinstva* so predvsem gospodarske razmere, ki onemogočajo mladim ljudem, da bi se poročili. Krivo je v mnogih primerih tudi pomanjkanje odgovornosti pri moškem. Pravni položaj neporočene matere in njenega otroka je še danes mnogo slabši kakor položaj poročene. Le v socialni zakonodaji uživata oba enako zaščito. Zaradi razmer, v katerih se rode in živijo ti otroci, v pomanjkanju in pri tujih

ljudeh, je med njimi umrljivost večja kakor običajno med otroki. Večje je tudi število zločinskih tipov, ki se iz njih razvijejo. Naprednejše države so nezakonske otroke precej dobro zaščitile, posebno materialno. Pri nas ko ženske skoro nimajo, kjer bi rodile, je revna in osamljena nezakonska mati v svojih najtežjih urah še slabše preskrbljena kakor zakonska. Čas je že, da družba in predvsem žene same spremenijo svoj odnos do nezakonske matere. Materinstvo je vedno sveto ali pa sploh ni, ne odloča pa to, ali je mati poročena ali ne. Zakaj? Moževa lastnina je morala biti azščitena pred zahtevki, ki bi jih mogoče imeli otroci, ki jih ni hotel zaploditi. Račun za njegovo zabavo mora plačevati žena. Mož se je torej na vse načine zavaroval pred možnimi posledicami svojega veselja — o tem nam pričajo zakoni, ki še danes veljajo in ki ščitijo moža — nezakonskega očeta.

Gospodarske razmere, dvojna morala, moralna manjvrednost zaradi dedne obremenjenosti, spolna beda poženejo mnogo deklet na cesto v *pogubo*. Prostitucija je najbolj gnila rana na telesu današnje družbe. Ženske propadajo zaradi nje telesno in duševno, moški predvsem moralno. Vzroke prostitucije iščejo zelo radi v izgubljenih dekletih samih. Na ta način so potem upravičeni postopati samo proti tem «zapeljivkam», moškega, ki je odjemalec, pa ščititi. To je namerno zapiranje oči pred resnico, da se ženske v ogromni večini prostituerjajo zato, da se preživijo. Vodetova navaja primer, ko podjetnik sam dobro ve, da morajo njegove uslužbenke imeti še «postranski zaslužek», da se lahko preživijo.

Odprava prostitucije je možna, toda ne samo s prisilnimi ukrepi proti prostitutkam. Treba je odpraviti vzroke. Izboljšanje gospodarskih razmer, zaščita mladine, odprava stanovanjske bede bi mnogo pripomogla k temu. Mladim dekletom se mora nuditi možnost zaslužka, s katerim bi se lahko preživljale. «Z zadostnimi in urejenimi plačami bi bilo rešeno tudi materijelno vprašanje zakona in družine. S tem bi odpadlo «povpraševanje» od strani moških, ki se zavoljo nizkih dohodkov ne morejo poročati.» Sedanji ukrepi proti prostituciji pa morajo biti enaki za oba spola.

S poglavjem o prostituciji zaključuje Vodetova prvi del svoje knjige. Vodetova črpa iz svojega globokega poznavanja življenja in niza dogodke naravno in neprisiljeno v živ dokument dobe, ki je dvignila materinstvo na pedestal, bije pa v obraz vsem pravicam žene kot človeka in matere. Vse postaja jasnejše, težki osebni problemi, ki smo se z njimi doslej mučile same, se povežejo s problemi vseh današnjih žen v naš problem, v skupen družaben problem. Še več! Knjiga ni napisana samo za to, da biološko in sociološko razloži ženin položaj. S tem, da Vodetova povsod pokaže, kaj je le *družbeno, socialno* nujno in se torej da izpremeniti in kaj je naravno nujno in neizpremenljivo, s tem je knjiga postala pravi kažipot današnji ženi. V njej ne srečamo histeričnega upora in napada na moške, ampak razumevanje položaja in poti iz njega v srečnejšo bodočnost žene in meča. Dejstva sama govore, govore tudi o bodoči ženi in možu, o njuni skupni sreči, ki jo bosta skupno dosegla. Saj je začela zla usoda tudi večine moških istega dne kakor ženina. Takrat, ko so bile postavljene meje med mojim in tvojim, ko je morala žena postati privatna lastnina moža, da mu rodi zakonite otroke — dediče njegovega premoženja, — takrat je nastala tudi razlika med gospodarjem in hlapcem. Med gospodarjem, ki je imel zemljo, živino in orodje, in hlapcem, ki je imel samo svoje roke. Čeprav najdemo danes pri večini moških in žensk isto miselnost o ženski manjvrednosti, je res, da je to miselnost ustvaril gospodar — mož, ker je bila za njegovo gospodovanje potrebna. Vodetova zato upravičeno govori o moški miselnosti in o moški oblasti v družbi, ki je tako zelo nenaklonjena ženski. Danes ženske trpe zaradi družabnih razmer še bolj kakor večina moških, vendar pa pušča ta položaj žene ravnodušne in pasivne. Zdi se jim naravno, čeprav težko. In matere same priučijo hčerke na pokornost in pasivnost. Žene, ki so zaradi dvojne morale same trpele, uče svoje sinove istega. Zato je morala biti napisana ta knjiga. Saj jo je tudi avtorica namenila zlasti ženskam in materam, da bodo one same spoznale vzroke in da bodo same začele spreminjati svoj položaj.

Pogrešam pa v knjigi vsaj bežen pogled na tiste dogodke v zgodovini družbe, ki so privedli ženo v podrejen položaj. Vodetova je pisala o razvoju družbe v prejšnji knjigi. Potrebno bi pa vseeno bilo, da bi ponovila najvažnejše stvari v «Spolu in usodi». S tem bi bila postala knjiga celotnejša in popolnejša. Pričakujemo zato lahko, da bo Vodetova ob koncu drugega dela to storila.

Knjiga je izšla v založbi «Žena in dom», ki jo je okrasila z neokusnimi reklamami prav tako, kakor že prvo. Človeka zapeče, ko odloži knjigo in se mu z zadnje platnice prikaže znana slika, ki je v kričočem nasprotju z vso vsebino. Mislim, da bi založba lahko vsaj pri tako resni knjigi reklamiranje brez večje škode opustila. A. B.

Obzornik

V počastitev sedemdesetletnice gospe Franje Tavčar, prezaslužne voditeljice našega narodnega ženstva, se je iz zastopnic vseh narodnih ženskih organizacij stvoril odbor, ki skrbi, da bomo ta lepi jubilej dostojno praznovali.

Poznavajoč iskreno željo gospe Tavčarjeve, da se ustanovi internat za dekleta, ki se izobrazujejo v Ljubljani, je ta odbor pokrenil širokopotezno akcijo, ki naj da ustanovo vsoto za uredničenje te želje.

Dekliški internat naj bi omogočil predvsem nepremožnim staršem srednjih in nižjih stanov, da bi za primerne vsote lahko oddali svoje hčerkice pod varno streho, pravilno negovane, zdravo prehranjene in narodno vzgojene. Ker bi delal internat brez vsakršnega dobička, bi dekleta plačevale le toliko, kolikor resnično stanejo, kar bo posebno uradniškim, kmečkim, obrtniškimi rodbinam na deželi dobrodošlo.

Mnogo naših žen ne bodo dosegle pole naših nabiralk. Ako bi kdorkoli želel počastiti jubilej naše narodne voditeljice, lahko pošlje vsako, tudi najmanjšo vsoto na naslov: Kolo jugoslovenskih sester, Ljubljana, s pripombo: Za dekliški internat Franje Tavčarjeve.

Kajti ustanova bo nosila njeno ime, in jo ohranila širokim slojem in bodočim generacijam v hvaležnem spominu.

Vsi darovalci bodo vpisani v posebno knjigo.

Stoletnica ženskega visokošolskega študija. Letos praznujemo stoletnico, odkar so se na univerzo Oberlin - College v Ohio v Ameriki vpisale prve štiri študentke. — Evropske univerze so odprle svoje predavalnice ženskam šele v drugi polovici 19. stoletja in sicer Švica 1867, Anglija 1877, Norveška 1884, nato Italija in Francija ter Nemčija 1901.

Slavna letalka Amy Mollison snuje v Angliji organizacijo letalk. V slučaju vojne naj bi letalkske skrbele za ranjence ter vršile radio-telegrafsko službo na letalih. Lahko bi tudi v zaledju učile nov naraščaj letalske umetnosti.

Mednarodni kongres v Luhačovicah. 26. VII. do 1. VIII. se je vršil v kopalnišču Luhačovice v CSR 9. kongres Mednarodne ženske zveze za mir in svobodo pod predsedstvom holandske delegatke ge. Ramondt. Udeležile so se ga delegatke 52 držav. Zunanji minister gosp. Krofta je poslal kongresu pozdrav, v katerem je povdaril mirovno poslanstvo žene. Kongres se je izrekel za borbo žen proti vsakemu preganjanju iz rassističnih, socialnih in podobnih vzrokov. Senatorka Plaminkova je predlagala razdelitev beguncev na razne dežele po načrtu. Kongres je sklenil predlagati Gandhija za mirovno Nobelovo nagrado. Novoizbrana predsednica je Švicarka ga. Ragaz. V predsedstvu je tudi Čehinja ga. Hanouskova.

Popravek: V pesmi Erne Muserjeve «Prizadetim», ki smo jo priobčili v januarski številki ŽS, čitaj v 2. verz u II. kitice: «prelisičil» mesto prelesičil — in v 2. verz u IV. kitice «volčiče» mesto volčice.

Cenjenim gg. naročnicam!

Na novo prijavljenim naročnicam pošljemo eno samo številko s položnico. Nadaljnje pošiljanje lista sledi po prejemu prvega obroka naročnine. Prisiljene smo uvesti tako postopanje vsled neprijetnih izkušenj.

*

Letna naročnina „ŽENSKEGA SVETA“ znaša din 64.—, same priloge stanejo **din 48.—**, sam list s prilogo „**Vaš dom**“ **din 40.—** letno. Naročnina se lahko plača v poljubnih obrokih, toda **vedno naprej**. Vsakemu obroku je dodati **din 1.—** za pošne stroške.

*

Redno izhajanje lista je odvisno od rednega plačevanja naročnine, njegov obstanek pa od števila naročnic!

*

Kroj se dobe samo tiste širine, ki je označena v listu. Pri naročilu je navesti številko modela in prsno širino; vse druge mere so nepotrebne.

Veliki kroj: obleka ali plašč od 14 leta dalje stane **din 10.—** mali kroj; otroška obleka, bluza, krilo, perilo stane **din 6.—**, ako ni v listu drugačne navedbe.

Denar za kroje je poslati z naročilom vred (lahko tudi v znamkah), sicer se naročilo ne izvrši. — Naročeni kroj se odpošlje tekom 8 dni.

Vsaka naročnica dobi na željo po en velik ali dva mala kroja na leto **brezplačno**; pogoj: poravnana tekoča naročnina. Brezplačni kroj se izbere izmed tistih, ki so v listu zaznamovani z zvezdico in se dobi le tista mera, ki je izrecno navedena za brezplačni kroj.

Naročila za kroje modelov izven lista se ne sprejemajo. Prav tako se ne izvršujejo naročila za kroje na splošno, brez navedbe številke modela in prsne širine.

*

Vsako spremembo naslova je treba javiti takoj: poleg točnega novega naslova je **navesti tudi stari naslov**. Zvezki, ki se izgube po krivdi naročnice, se nadomestijo le proti plačilu.

*

K vsakemu vprašanju je dodati znamko za odgovor.

*

Ako izgubite položnico, ne reklamirajte je. V vsakem poštnem uradu dobite položnico, na katero napišete poleg našega naslova še številko našega poš. ček. računa **14.004**. S tem prihranite sebi in nam delo in stroške.

*

Za vsako novo naročnico, ki nam jo prijavite, dobite list za 3 mesece zastoj. Ta četritejna naročnina se odobri na Vašem računu takoj, ko nova naročnica plača celoletno naročnino. Odobritev se izvrši brez posebnega obvestila.

*

Lista ne posojajte takim, ki si ga lahko naroče same, pač pa smatrajte v svojo dolžnost, da ga pokažete in priporočite vsaki svoji znanki.

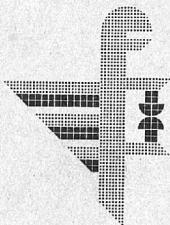
Uprava.

Darovi za tiskovni sklad

Po din 36— so darovale: gg. Annie Rismondo in Žigon Viktorija; po din 28—: Gorišek Julka; po din 16—: Lona Dolinšek, Urška Peric; po din 15—: Lojzka Papatthanassopulo, Edvina Kosovel; po din 14—: Mara Kumer; din 9—: Emilija Kosmerlj; po din 8—: Vanda Kopp, Marica Brenčič, Pavla Lavrenčič, Justina Novak; po din 7—: Rasta Pleskovič; po din 6—: Dana Kajin, Slavica Rozman, Marica Pleskovič, Ivanka Urbič, Fanči Markon, Marija Trelc, Marica Kolenc, Fanči Martinčič, Marija Banko, Frančiška Kosi, Helena Makovec, Lucija Gabršček, Olga Trošt, Milica Hrašoves, Slavica Zaman, Drago Rosina, Pavla Pocajt, Ivanka Mastnak, Pavla Linzner, Minka Ravnikar in Fani Zupanc; po din 5— Cilka Jerič; po din 4—: Iva Žužek, Malči Mešiček, Lojzka Pahner, Anka Potočnik, Zofija Kit, Olga Petrič, Katarina Doberšek, Pavlina Božič, Marija Schweiger, Mara Ontlejš, Bela Kaličič, Karol Vozel, Kati Malinger; po din 3—: Grete Turk, Marija Legiša, Marija Omahen; po din 2—: Iva First, Milica Rajher, Štefanija Male; po din 1—: Marica Uhliř, Marta Božič, Milica Rant, Marija Penko, Anica Reja, Mici Razgoršek. Cenjenim darovalkam iskrena hvala!

Vsa tiskarska dela izvršuje po
nizkih cenah in priznani kvaliteti

TISKARNA

**VEIT
IN DRUG**

družba z o. z.

Vir, p. Domžale

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo priložo „Naš dom“, modno priložo ter krojno polo z ročnimi deli znaša din 64—, polletna din 33—, četrtletna din 17—. Posamezna številka din 6—. Sam list s priložo „Naš dom“ din 40—, same priloge din 48—. Za Italijo Lit. 24—, posamezna številka Lit. 2*50; za ostalo inozemstvo din 85—. Rač. post. hran. v Ljubljani št. 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Tel. 32-80 Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavniki P. Veit, Vir).